

ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК ФОРМА ПРАВОВОЇ ПОВЕДІНКИ: ЗОВНІШНІЙ ТА ВНУТРІШНІЙ КОНТЕКСТ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ

СУХОНОС Володимир Вікторович - доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права ННІ права, Сумський державний університет

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9058-5182>

МИРГОРОД-КАРПОВА Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи Навчально-наукового інституту права, Сумського державного університету

**<https://orcid.org/0000-0002-3302-221X>
DOI 10.32782/NP.2022.3.29**

Стаття присвячена зовнішньому та внутрішньому контексту диференціації правопорушення як форми правової поведінки.

Актуальність цього дослідження полягає у необхідності чіткого окреслення поняття правопорушення як необхідного чинника стандартизації правової науки.

З'ясовано, що ототожнення будь-якої протиправної поведінки із правопорушенням далеко не завжди відповідає дійсності. Обґрунтовано, що відмежування правопорушення від об'єктивно-протиправного діяння здійснюється залежно від суб'єкта: в умовах правопорушення суб'єкт, як деліктоздатна особа, існує, а в умовах об'єктивно-протиправного діяння – ні. Розкрито протиправний характер зловживання правом, оскільки воно, хоча й не порушує право в об'єктивному сенсі, проте завдає шкоди праву в суб'єктивному сенсі. Доведено, що держава може бути суб'єктом правопорушення. Обґрунтована необхідність або більш чіткого відокремлення непрямого умислу і самопевненості одна від одної, або їх об'єднання у єдину форму вини. З'ясовано, що окрім доктринальних визначень видів правопорушень, які закріплюються на рівні науково-навчальної літератури, існують і легальні визначення, які закріплюються на рівні законодавства. Доведено, що понятійна стандартизація розуміння правопорушень у напрямі їх подальшої легалізації сприятиме більш загальному усвідомленню самого поняття правопорушення.

В ході дослідження ми дійшли висновку, що окрім доктринальних визначень видів правопорушень, які закріплюються на рівні науково-навчальної літератури, існують і легальні визначення, які закріплюються на рівні законодавства. Як уявляється понятійна стандартизація розуміння правопорушень у напрямі їх подальшої легалізації сприятиме більш загальному усвідомленню самого поняття правопорушення. Доведено, що розуміння правопорушення як суспільно небезпечного або шкідливого діяння є недоцільним, якщо не брати до уваги обов'язковий наслідок вчинення правопорушення, тобто юридичну відповідальність.

Практична цінність цього дослідження полягає у формуванні загальновизнаного розуміння правопорушення, що сприятиме більшій стандартизації юридичної науки.

Ключові слова: правова поведінка, правомірна поведінка, правопорушення, склад правопорушення, злочин.

Постановка проблеми

Утвердження України як демократичної і соціально-правової держави ставить на порядок денний питання про активне залучення громадськості до зазначеного процесу. При цьому, важливою є не лише участь громадян в управлінні державними і місцевими справами, що, без сумніву відповідає цілям сталого розвитку ООН, а й подолання соціально негативних явищ в українському суспільстві, зокрема, корупції. Проте, подібне подолання є неможливим без належно-

го теоретичного обґрунтування. Одним із проявів останнього є створення загально-визнаних концептуальних понять, зокрема, правопорушення. Як уявляється, найбільш ефективним способом це можна зробити через його зовнішню та внутрішню диференціацію. Загалом поняття диференціації визначається, як розділення, відмінність, поділ, розходження, або розмежування цілого на різнорідні елементи тощо [1, с. 301]. З урахуванням цього зовнішня диференціація полягатиме у відокремленні поняття правопорушення від інших видів правової поведінки. Щодо внутрішньої диференціації, то вона може бути здійснена шляхом виділення основних різновидів правопорушення.

Аналіз останніх досліджень

Проблематика взаємодії поведінки суб'єкта та правової регламентації вже була предметом дослідження вітчизняної юриспруденції. Зокрема, можна згадати відповідні дослідження кримінальних [10]. та адміністративних [18]. правопорушень. Були також дослідження правопорушень у певних сферах [20]. Є навіть роботи, автори яких намагалися дослідити природу самої правової поведінки [6].

Не применшуючи доробку попередніх науковців, слід зазначити, що абстрактна природа правопорушення як суто теоретичної категорії, поки що залишається поза фундаментальних правових досліджень вітчизняних вчених.

Цілі і завдання

Отже метою нашого дослідження має стати зовнішній та внутрішній контекст диференціації правопорушення як форми правової поведінки. Для реалізації зазначеної мети слід вирішити наступні завдання. По-перше, загалом охарактеризувати правову поведінку. По-друге, провести зовнішню диференціацію поняття правопорушення. По-третє, здійснити внутрішню диференціацію правопорушень.

Виклад основного матеріалу

Будь-яка поведінка суб'єкта, що, так чи інакше, урегульована нормами права, є правовою.

Загальними ознаками правової поведінки є її соціальна значущість та суб'єктивність. При цьому, соціальна значущість полягає у тому, що будь-який людський вчинок породжує схвальну чи осудну реакцію оточення. Щодо суб'єктивності, то саме унаслідок неї суб'єкт, залежно від співвідношення своїх дій із наявними нормами, приймає рішення, яке визначає напрям та інтенсивність поведінки. Водночас, правова поведінка характеризується такими юридичними ознаками як підконтрольність політичних партій державі в особі правоохоронних органів та органів застосування права, наявність юридичних наслідків як позитивного, так і негативного характеру і, головне, правова регламентація, під якою розуміють суб'єктивні й об'єктивні моменти поведінки, які відображаються у правових розпорядженнях [14, с. 502].

Залежно від наявності для суспільства наслідків позитивного або негативного характеру, правова поведінка може розглядатися як правомірна або протиправна.

Щодо правомірної поведінки, то вона розглядається як вид юридично значущої усвідомленої і цілеспрямованої поведінки, яка відповідає нормам і принципам права [8, с. 568].

Протилежністю правомірної поведінки виступає протиправна поведінка, яку зазвичай ототожнюють із правопорушенням [4, с. 199]. Зазвичай, ця категорія розглядається як суспільно небезпечне або шкідливе діяння (дія або бездіяльність), яке порушує норму права [15]. Проте, подібна характеристика фактично й дозволяє ототожнювати будь-яку протиправну поведінку із правопорушенням, що далеко не завжди відповідає дійсності.

Зокрема, кримінальне законодавство трактує вбивство як «протиправне заповідання смерті іншій людині» (ч. 1 ст. 115 Кримінального кодексу (КК) України) [7]. Суб'єктом цього правопорушення, згідно ч. 2 ст. 22 КК України, є особа, яка досягла віку 14 років. Проте, не виключною є така ситуація, коли акт вбивства вчиняє підліток, якому ще не виповнилося 14 років. У цьому випадку ми маємо парадоксальну ситуацію: у наявності є криміналь-

не правопорушення (фактично – злочин), але особа, яка його вчинила, не може бути суб'єктом цього злочину. З іншого ж боку, особа вже може досягти 14 років, але, внаслідок відставання в психічному розвитку, не пов'язаним з психічним розладом, під час вчинення злочину не могла повною мірою усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпечність своїх дій чи бездіяльності або керувати ними [13, с. 65]. У цьому випадку, згідно ч. 2 ст. 19 КК України, зазначена особа не підлягає кримінальній відповідальності, хоча до неї можуть застосовуватися примусові заходи медичного характеру.

Саме для позначення подібних видів протиправної правової поведінки використовується термін «об'єктивно-протиправне діяння», тобто таке діяння, яке, з одного боку, порушує правові норми, а з іншого – не тягне за собою юридичної відповідальності [14, с. 503].

Як ми бачимо, відмежування правопорушення від об'єктивно-протиправного діяння здійснюється залежно від суб'єкта: в умовах правопорушення суб'єкт, як деліктоздатна особа, існує, а в умовах об'єктивно-протиправного діяння – ні.

Проте, є ще один вид правової протиправної поведінки, який навіть формально відповідає приписам правових норм. Мова йде про так зване зловживання правом. Так, звісно, вітчизняне законодавство поступово перетворює подібне зловживання на правопорушення.

Зокрема, в цивільному праві міститься норма, яка прямо забороняє зловживати своїми цивільними правами (ч. 3 ст. 13 Цивільного кодексу (ЦК) України), у якості санкції встановлюючи, що суд може зобов'язати особу припинити зловживання своїми правами, а також застосувати інші наслідки, встановлені законом (ч. 6 ст. 13 ЦК України) [17].

У кримінальному праві, наприклад, міститься норма, пов'язана із можливим зловживанням опікунськими правами (ст. 167 КК України) [7]. За загальним правилом, опіка над дітьми розглядається як система передбачених законом заходів, спрямованих на забезпечення права дітей-сиріт та

дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 14 років, на сімейне виховання та захист їхніх майнових та особистих немайнових прав і законних інтересів [19, с. 221–222]. Згідно ч. 3 ст. 41 ЦК України, усі правочини, від імені недієздатної фізичної особи та в її інтересах, вчиняє її опікун [17]. Водночас, існує небезпека зловживання опікуном своїми опікунськими правами (зайняття житлової площі, використання майна тощо). У цьому випадку ст. 167 КК України встановлює відповідне покарання [7], тим самим перетворюючи означене зловживання на правопорушення.

Аналогічною є ситуація і в адміністративному праві, де ч. 1 ст. 172¹³ Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) перетворює на правопорушення зловживання військовою службовою особою своєю владою або службовим становищем [5].

Проте, подібна ситуація далеко не завжди реалізується вітчизняним законодавством. Так, зокрема, на сьогодні практично не врегульоване питання зловживань трудовими правами, на чому наголошувала Я. Сімутіна, зазначивши: «Питання закріплення принципу заборони зловживання правами у трудових відносинах заслуговує посиленої уваги ще й тому, що кількість видів зловживання правами збільшується. Практика регулювання трудових відносин засвідчує, що існування такої норми в трудовому законодавстві викликане об'єктивною необхідністю, внаслідок чого можна говорити про доцільність закріплення названого принципу на законодавчому рівні» [11, с. 202–203].

Отже, саме у цьому випадку ми й маємо справу із зловживанням правом – вживанням права на зло в тих випадках, коли правомочний суб'єкт володіє суб'єктивним правом, діє в його межах, але завдає певного збитку правам інших осіб або суспільству в цілому [14, с. 503].

Я. Сімутіна виділяє 4 різновиди зловживання правами у трудових відносинах: 1) зловживання правами роботодавцем; 2) зловживання правами працівником; 3) зловживання правами обома сторонами

трудовах правовідносин; 4) зловживання, пов'язані з профспілками та профспілковою діяльністю. Конкретним же зловживанням трудовими правами з боку працівників, може бути, наприклад, приховування тимчасової непрацездатності [11, с. 201].

Будь-яке зловживання правом характеризується наступними ознаками:

1. Наявність у особи суб'єктивних прав.

2. Діяльність з реалізації цих прав.

3. Використання прав усупереч їхньому соціальному призначенню або заподіяння цим збитку суспільним чи особистим інтересам.

4. Відсутність порушення конкретних юридичних заборон або обов'язків.

5. Встановлення факту зловживання компетентним органом застосування права.

6. Настання юридичних наслідків [14, с. 503].

Отже, як ми бачимо, зловживання правом, хоча й не порушує право в об'єктивному сенсі, проте завдає шкоди праву в суб'єктивному сенсі. З цієї точки зору зловживання правом належить до протиправної правової поведінки.

Таким чином, ставлення до правопорушення як до будь-якого діяння, яке порушує норми права є неприпустимим унаслідок існування об'єктивно-протиправного діяння. З іншого ж боку, і зловживання правом не може бути правопорушенням, оскільки формально відповідає приписам правових вимог.

Саме тому більш вірним розумінням правопорушення є «протиправне, соціально шкідливе, винне діяння деліктоздатної особи, вчинення якого тягне негативні наслідки – застосування державно-правового примусу у вигляді юридичної відповідальності певного виду та міри» [9, с. 574].

Правопорушення займають значну частину неправомірної поведінки [16, с. 155].

Базовою характеристикою будь-якого правопорушення є склад правопорушення – сукупність ознак правопорушення в єдності його об'єктивної та суб'єктивної сторін, необхідних і достатніх для покладання юридичної відповідальності на суб'єкта [14, с. 510].

Елементами складу правопорушення є об'єкт, суб'єкт, об'єктивна і суб'єктивна сторона. При цьому об'єктом правопорушення виступають ті суспільні відносини, на які посягає правопорушення, а суб'єктом є деліктоздатна особа чи організація, яка вчиняє правопорушення. Що стосується об'єктивної сторони, то це – зовнішній прояв правопорушення. Суб'єктивною ж стороною є ставлення до правопорушення.

Досить цікавим при цьому є суб'єктивний контекст складу правопорушення. Зокрема, коли характеризується деліктоздатна особа, мається на увазі не лише фізична осудна особа, тобто людина, яка здатна відповідати за свої вчинки, а й деліктоздатна юридична особа, тобто організація, яка може відповідати своїм майном за свою діяльність. Водночас, при характеристиці організації, ми розглядаємо як державні, так і недержавні організації, які, до того ж далеко не завжди можуть бути юридичними особами, проте можуть і повинні відповідати за свою діяльність. До державних організацій відносяться державні підприємства, державні установи та державні органи [3, с. 142]. Окрім них до категорії державних організацій можна віднести й державу.

Тим більше, що держава, як основний суб'єкт міжнародного права, може бути й суб'єктом міжнародного правопорушення, зокрема, міжнародного злочину. Зокрема, до міжнародних злочинів відноситься агресія – застосування збройної сили однією державою (групою держав) проти суверенітету, територіальної цілісності, політичної незалежності іншої держави або народу (нації) [2, с. 38]. У декларації Генеральної Асамблеї ООН про принципи міжнародного права, які стосуються дружніх відносин і співробітництва держав 1970 р., агресивна війна кваліфікується як злочин проти миру, що тягне за собою міжнародно-правову відповідальність [2, с. 39]. Як ми бачимо, суб'єктом агресивної війни виступає саме держава. Скориставшись цією обставиною, Україна звернулася до Міжнародного суду ООН в Гаазі, який 16 березня 2022 р. задовольнив вимогу нашої держави щодо

зупинення військового вторгнення Росії в Україну [12].

Не менш цікавою проблемою уявляється суб'єктивна сторона правопорушення, яка втілюється у вині. Як відомо, існує чотири форми вини: прямий умисел, непрямої умисел, самовпевненість та недбалість. І якщо прямий умисел та недбалість можуть бути усвідомлені достатньо чітко: прямий умисел фактично означає бажання настання соціально негативних наслідків, а недбалість взагалі виключає усвідомлення означених наслідків (хоча суб'єкт і повинен був їх усвідомлювати), то з дихотомією «непрямої умисел» – «самовпевненість» подібне усвідомлення не тяжіє до чіткості. Річ у тім, що «свідоме припущення настання соціально негативних наслідків» і «самовпевнене припущення про ненастання соціально негативних наслідків» не мають чіткої грані для їхнього відокремлення. Фактично ж це може обернутися тим, що встановлення форми вини перетворюється на позицію слідства. Як уявляється, було б доречним або більш чітко їх відокремити одна від одної, або взагалі об'єднати непрямої умисел і самовпевненість у єдину форму вини.

За галузевою приналежністю норми права, що порушується, правопорушення може бути конституційним, кримінальним, адміністративним, цивільно-правовим, процесуальним, міжнародним чи дисциплінарним.

Зокрема, конституційне правопорушення – це суспільно шкідливе, винне діяння, що порушує норми конституційного права. Цивільно-правове правопорушення (делікт) – це протиправне діяння фізичних та юридичних осіб, що завдає шкоди майновим та особистим немайновим відносинам, урегульованим нормами цивільного права [9, с. 577].

Дисциплінарне правопорушення – це протиправне винне невиконання працівником або службовцем своїх трудових або службових обов'язків, яке порушує правила внутрішнього трудового розпорядку. Процесуальне правопорушення – це протиправне, винне порушення процесуально-го законодавства. Міжнародне правопору-

шення – протиправне діяння, яке полягає в порушенні державою чи іншим суб'єктом міжнародного права своїх міжнародних зобов'язань [14, с. 510].

Згідно ч. 1 ст. 9 КУпАП, адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [5].

Щодо кримінального правопорушення, то, відповідно до ч. 1 ст. 11 КК України, ним є передбачене Кримінальним кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення. При цьому, далеко не всі кримінальні правопорушення є злочинами. Згідно ст. 12 КК України, усі кримінальні правопорушення поділяються на злочини і проступки (ч. 1). Своєю чергою злочини можуть бути нетяжкими, тяжкими та особливо тяжкими (ч. 3). Кримінальним проступком є передбачене цим Кримінальним кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі (ч. 2). Нетяжким злочином є передбачене Кримінальним кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років (ч. 4). Тяжким злочином є передбачене Кримінальним кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років (ч. 5). Особливо тяжким злочином є передбачене Кримінальним кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять ти-

сяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі (ч. 6) [7].

Отже, як ми бачимо, окрім доктринальних визначень видів правопорушень, які закріплюються на рівні науково-навчальної літератури, існують і легальні визначення, які закріплюються на рівні законодавства. Як уявляється понятійна стандартизація розуміння правопорушень у напрямі їх подальшої легалізації сприятиме більш загальному усвідомленню самого поняття правопорушення.

Висновки

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, ми констатуємо, що розуміння правопорушення як суспільно небезпечного або шкідливого діяння є недоречним, якщо не брати до уваги обов'язковий наслідок вчинення правопорушення, тобто юридичну відповідальність.

Поширення ж легальних визначень видів правопорушень у вітчизняному законодавстві дозволить більш чітко та стандартно розуміти категорію правопорушення.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, ІР-ПІНЬ: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

2. Денисов В. Н. Агресія. *Юридична енциклопедія* : у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Т. 1: А–Г. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1998. С. 38-39.

3. Державознавство: підручник / за ред. Володимира Сухоноса. – Суми: Університетська книга, 2021. 493 с.

4. Загальна теорія держави і права: навч. посібник / за ред. В. В. Копейчикова. Київ: Юрінком Інтер, 2000. 320 с.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення : станом на 06 листопада 2022 р. *LIGA 360*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KD0005?an=985139> (Дата звернення: 20.12.2022).

6. Козенко Ю. О. Правова поведінка особи: спроба інтегративного осмислення:

монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 159 с.

7. Кримінальний кодекс України : станом на 06 листопада 2022 р. *Верховна Рада України, законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (Дата звернення: 20.12.2022).

8. Олейников С. М. Правомірна поведінка. *Загальна теорія права* / редкол.: О. В. Петришин (голова), В. В. Лемак, Н. М. Оніщенко та ін. Харків: Право, 2017. С. 568-573. (Велика українська юридична енциклопедія; Т. 3).

9. Олейников С. М. Правопорушення *Загальна теорія права* / редкол.: О. В. Петришин (голова), В. В. Лемак, Н. М. Оніщенко та ін. Харків: Право, 2017. С. 574-578. (Велика українська юридична енциклопедія; Т. 3).

10. Пономаренко Ю. А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень: монографія / [наук. конс. і автор передм. Ю. В. Баулін]. Харків: Право, 2020. 720 с.

11. Сімутіна Я. В. Зловживання трудовими правами. *Трудове право* / редкол.: С. М. Прилипко (голова), М. І. Іншин, О. М. Ярошенко та ін. Я. В. Сімутіна Харків: Право, 2018. С. 201-203. (Велика українська юридична енциклопедія; Т. 11).

12. Солдатенко М., Солдатенко Д. Перше рішення з Гааги: що означає наказ Суду ООН у справі проти Росії щодо «геноциду». *Європейська правда*. 2022. 17 березня. URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/03/17/7136140/> (Дата звернення: 20.12.2022)

13. Сухонос В. В., Сухонос В. В. (мол.). Склад злочину: закон, теорія та практика: монографія. Суми: Університетська книга, 2018. 200 с.

14. Сухонос В. В. Теорія держави і права: підручник. Суми: Університетська книга, 2013. 544 с.

15. Тарахонич Т. І. Правопорушення. *Юридична енциклопедія* : у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Т. 5: П–С. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2003. С. 47-48.

16. Трофимова З. В. Теорія держави і права: навчальний посібник для студентів

та учнів. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2004. 176 с.

17. Цивільний кодекс України : станом на 10 жовтня 2022 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України, законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (Дата звернення: 20.12.2022)

18. Чишко К. О. Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки: монографія / [наук. ред. О. Ю. Салманова]. Харків: Панов, 2017. 232 с.

19. Шимон С. І. Опіка та піклування над дітьми. *Сімейне право* / редкол.: В. І. Борисова (голова), Ю. Є. Ходико, Н. С. Кузнецова та ін. Харків: Право, 2021. С. 221-223. (Велика українська юридична енциклопедія; Т. 12).

20. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: монографія / за заг. ред. К. І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2019. 344 с.

SUMMARY

The article is devoted to the external and internal context of the differentiation of an offense as a form of legal behavior.

The relevance of this study lies in the need for a clear definition of the concept of an offense as a necessary factor in the standardization of legal science.

It was found that the identification of any illegal behavior with an offense is far from always true. It is substantiated that the demarcation of the offense from the objectively illegal act is carried out depending on the subject: in the conditions of the offense, the subject as a person capable of delict exists, but not in the conditions of the objectively illegal act. The illegal nature of the abuse of the right is revealed, since it, although it does not violate the right in the objective sense, nevertheless damages the right in the subjective sense. It has been proven that the state can be the subject of an offense. There is a well-founded need for either a clearer separation of indirect intent and self-confidence from each other, or their unification into a single form of guilt. It was found that in addition to the doctrinal definitions of types of offenses that are established at the level of scientific and educational literature, there are also legal definitions that are established at the level of legislation. It has been proven that the conceptual standardization of the understanding of offenses in the direction of their further legalization will contribute to a more general understanding of the very concept of an offence.

In the course of the research, we came to the conclusion that in addition to the doctrinal definitions of types of offenses that are established at the level of scientific and educational literature, there are also legal definitions that are established at the level of legislation. It seems that the conceptual standardization of the understanding of offenses in the direction of their further legalization will contribute to a more general awareness of the very concept of an offence. It has been proven that the understanding of a crime as a socially dangerous or harmful act is inappropriate, if one does not take into account the mandatory consequence of committing a crime, that is, legal responsibility.

The practical value of this study lies in the formation of a generally recognized understanding of the offense, which will contribute to greater standardization of legal science.

Key words: legal behavior; lawful behavior; offense, composition of offense, crime.